

Posudok diplomovej práce MgA. Aleny Ortenovej:

Vzťah matky a dcéry ve dvoch generáciách socialistického Československa. Transmise a transformace.

Diplomantka sa podujala preskúmať spôsob, akým ženy/matky reflektujú a interpretujú svoju skúsenosť s výchovou dcéry a ako definujú svoju „rolu matky dcéry“. Pri hľadaní odpovede vychádza z analýzy piatich rozhovorov, ktoré sama realizovala so svojimi priateľkami.

Nespornou prednosťou diplomovej práce je, že má koncepčne dobre premyslenú štruktúru, ktorá je výsledkom dlhodobejšieho veľmi zodpovedného a seriózneho prístupu k spracovaniu témy diplomovej práce. Úctyhodný rozsah naštudovanej literatúry svedčí o tom, že sa vo zvolenej problematike dobre orientuje. Diplomová práca má za cieľ zachytiť generačný posun v sebavnímaní od „role dcéry matky“ k „role matky dcéry“ v konkrétnom historickom čase a v konkrétnych spoločensko – politických podmienkach socialistického Československa. Zaradenie textu o spoločenskom kontexte ako aj jeho stručné, ale v zásade výstižné spracovanie považujem za zdarilé.

V časti 2.2, ktorá je venovaná vzťahu matka – dcéra, diplomantka zo zahraničnej literatúry veľmi dobre vybrala a zdôraznila problém ambivalencie materstva resp. konflikt medzi materstvom a vlastným Ja. Na str. 10 sama píše, že sa bude venovať otázke ako jej respondentky „vyjednávali samy so sebou, aby mohli žiť v materstve svoje Ja bez straty vlastnej identity“. Myslím si, že v celej práci sa len sporadicky objavujú poznámky na túto tému a v závere je úplne vypustený.

Diplomantkinu úvahu na s. 26. o ťažkostiach matky, ako „udržať vzájomnosť i umožniť „separáciu“ dcéry“, považujem za centrálnu, ktorej venovala ešte niekoľko strán, opierajúc sa o koncepcie popredných feministických teoretičiek. Škoda, že ešte viac nevyužila koncept ambivalencie materského bytia resp. ambivalentnosť „roly matky dcéry“ pri analýze

a interpretácií rozhovorov. Na str. 69. sa síce píše o ambivalentnom poslaní matiek respondentiek, ale už v inom zmysle a navyše aj dosť nejasne, takže som nevedela dobre prečítať, k čomu autorka vlastne dospela vo svojej analýze.

Empirická časť začína stručne. Tvrdenie na str. 40., že „výskum nie je a ani nemôže byť objektívny“, je oprávnené, ak sa objektivita chápe ako nezávislosť od subjektívnych faktorov. Feministický výskum sa však objektivitu nevzdáva, chápe ju však inak. (Harding, Longino)

Diplomantka venovala náležitú pozornosť metóde pološtrukturovaných rozhovorov, výberu respondentiek, príprave rozhovorov. Myslím si, že úvodná otázka bola dobre zvolená, rovnako aj témy a okruhy otázok. Priebeh rozhovorov má autorka diplomovej práce hlboko zreflektovaný, nevyhýbajúc sa pritom neraz prekérnym etickým otázkam, ktoré sa posilňujú v prípade, že respondentkami boli priateľky výskumníčky. Prešla neľahkou „skúškou rešpektovania „inej-blízkej-známej“, čo neuľahčovalo ani situácie v procese analýzy rozhovorov. K metóde analýzy dát nemám žiadne výhrady. Rozlíšenie troch tém pri analýze rozhovorov považujem za funkčné, len mi nie je celkom jasný názov tretej časti: „alchymia generačnej transmisie“ (s. 52). Dobrým rozhodnutím – v zmysle predporozumenia - bolo aj zaradenie „medailónov respondentiek.“ Mám isté pochybnosti, či to, čo diplomantka nazvala kategóriami je to, čo sa v kvalitatívnom výskume chápe pod týmto označením. V každom prípade však splnili svoju úlohu a pomohli nielen „utriediť“ text (s.50), ale aj ho aj štrukturovať v súvislosti so širším spoločenským kontextom, používajúc pritom ďalšiu odbornú literatúru.

Myslím si, že 1. téma: matky respondentiek sa Ortenovej najlepšie podarila analyzovať a interpretovať. Z kategórií (pracujúce matky 50. a 60. roky, „rezervovaná“ (v zmysle emocionality, Z.K.) matka, prísna výchova spojená so zodpovednosťou (ja by som dala prísna a zodpovedná matka), náročná matka, úžasná (v zmysle obdivuhodná) matka, nezávislá (samostatná) matka, do istej miery kryštalizuje obraz matiek vo vyjadrení respondentiek .

V 2. téme je najzaujímavejšia časť venovaná neľahkej separácii dcéry. Žiadalo by sa viac pracovať s pojmom separácie, čo sa pod ním rozumie

a v akom zmysle ho respondentky samy používajú. Je síce pravda, že sa to dá odčítať z citovaných segmentov.

3. téma je síce najchudobnejšia na text, ale najvyzývavejšia, lebo hovorí o reprodukcii emancipačných hodnôt a pokuse predefinovať materskú rolu respondentkami. Myslí sa tým ale tá materská rola, ktorú majú zažitú a odreflektovanú u svojich matiek, u ktorých akceptujú „emancipačné hodnoty“. Výstižne to diplomantka pomenovala ako „emancipačné nakročenie matiek“. (s.78) Pritom, podľa nej „nerevoltujú, ani nekritizujú svoje matky, ale menia niečo iné, vzťah s dcérou,“ (s. 78) v zmysle „príklonu k emocionalite a potrebám dcéry.“ Závery diplomantky sú závažné. Citujem: „Temer všetky respondentky prikladajú dôležitosť vzťahovosti a akejsi „emotívnej“ komunikácii. (...) Niektoré respondentky používajú inú „stratégiu“, než ich matky a *pokúšajú sa predefinovať materskú rolu* vo vzťahu matka – dcéra v zmysle blízkosti, emocionality, „humanizácie“ vzťahu. (...) *Dávajú prednosť veľmi blízkemu vzťahu s dcérou v jej útlom veku*, aby potom mohli lepšie pochopiť jej potrebu *separovať sa*.“ (s.80)

Podľa mňa treba rozdiskutovať, čo znamená toto volanie po vzťahu a emocionalite smerom k ženám/matkám, ak si uvedomíme, že v modernom rodovo dichotomickom chápaní (konštrukte) bolo materstvo jednoznačne asociované s citmi, emocionalitou, starostlivým vzťahom o iných.

Skutočne ide o istú retraditionalizáciu, ako o tom píše diplomantka v závere (s ktorým nesúhlasím)? “Vracajú sa čiastočne k „tradičnému modelu“ a prijímajú tak svoju „ženskú“ rolu spojenú s nárokom na materstvo...” (s. 86)

Alebo skutočne ide o posun (a nie návrat), ale k čomu? Zdá sa, že na „emancipačné hodnoty“, „emancipačné nakročenie matiek“ sa nedá tak ľahko zabudnúť, lebo sú „vtelené“, „interiorizované“, „žité“... v našich mamách a pre ďalšiu generáciu v nás. Niečo v nich však chýbalo. Ortenová u svojich priateľiek zistila, že emocionalita na spôsob „emotívnej“ komunikácie (minimálne) na čo zareagovali respondentky pokusom o „inú stratégiu“ v matersko-dcérskejších vzťahoch. Diplomová práca MgA. Aleny Ortenovej vyvoláva viacero ďalších podnetných otázok.

Spomeniem ešte pár nedostatkov práce, ktoré ale zásadným spôsobom neznižujú celkovú kvalitu práce. Myslím si, že na poslednú 13. kategóriu: Bolestivé vyjednávanie vlastnej identity - už nezostalo dosť síl, záver práce je príliš stručný a v literatúre nie sú niektoré tituly, ktoré sú uvedené v texte v zátvorkách. Aj po nepochybne starostlivej práci s textom, nájdú sa miesta, ktoré by lepšou štylizáciou prispeli k väčšej zrozumiteľnosti.

Diplomová práca **Vztah matky a dcery ve dvou generacích socialistického Československa. Transmise a transformace**, ktorú napísala **MgA. Alena Ortenová** je nesporne originálna a je novým príspevkom vo výskume vzťahu matka/dcéra v českej spoločnosti z rodového hľadiska a reflexie feministických teórií. Svojim rozsahom, náročnosťou i kvalitou spracovania spĺňa nároky, ktoré sú kladené na diplomové práce.

Na základe pozitívneho hodnotenia predloženého textu navrhujem hodnotiť diplomovú prácu známku **"výborný"** (1).

Doc. PhDr. Zuzana Kiczková, PhD.

V Bratislave 19. 03. 2010

